

Nr 62.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående överflyttande av vissa till kronoparken Strömsholm hörande områden från domänstyrelsens till lantförsvarets förvaltning; given Stockholms slott den 28 januari 1938.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Janne Nilsson.

Utdrag av protokollet över försvarsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 28 januari 1938.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, SKÖLD, NILSSON, QUENSEL, FORSLUND.

Efter gemensam beredning med chefen för jordbruksdepartementet anför chefen för försvarsdepartementet, statsrådet Nilsson:

I skrivelser till Kungl. Maj:t den 26 februari och den 22 december 1937 har arméförvaltningens fortifikationsdepartement (fortifikationsstyrelse) hemställt, bland annat, om överförande av vissa Strömsholms kronopark tillhörande områden från domänstyrelsens till ridskolans förvaltning.

Innan jag går att närmare redogöra för framställningarna ifråga, torde jag få erinra därom, att till Strömsholm äro förlagda två statliga institutioner, nämligen dels den till lantförsvaret hörande ridskolan och dels den under lantbruksstyrelsen lydande Strömsholms hingstdepå. Genom nådigt brev

Bihang till riksdagens protokoll 1938. 1 saml. Nr 62.

den 31 december 1913 har bestämts, bland annat, dels att vissa delar av Strömsholms kungsladugård, däribland Österängen och Tartarhagen, skulle från och med den 14 mars 1914 förvaltas såsom kronopark, dels ock att ridskolan finge från och med sistnämnda dag disponera vissa andra till kungsladugården hörande områden, med rätt för ridskolan att för övningar och kapplöpningar begagna jämväl Österängen och Tartarhagen.

I detta sammanhang torde även böra omnämnas den intill Strömsholms kungsladugård belägna s. k. Utnäs löt och dess förvaltningsförhållanden. Till Utnäs löt, som tidigare varit exercis- och mötesplats, förlades år 1902 en remontdepå, Utnäs löts remontdepå, vilken sedermera indragits. Beträffande Utnäs löts område framgår av ett av kammarkollegium den 25 februari 1931 i annat ärende avgivet utlåtande, att Kungl. Maj:t genom brev den 16 november 1795 förordnat, att ett område om 16 tunnland, utgörande »del av Strömsholms kungsgårds djurgård och tartarhage», som på sin tid tillagts Utnäs campementsplats, skulle även framdeles utgöra en del av campementsplatsen, så länge de till livregementsbrigaden hörande corpser till exercis där sammandroges, ehuru dessa 16 tunnland alltid borde förbliva en tillhörighet under nämnda kungsgård. Sedermera blevo under slutet av 1800-talet tre andra områden av Strömsholms kungsladugård upplåtna till lantförsvaret att förenas med mötesplatsen Utnäs löt. Sedan Utnäs löts remontdepå indragits, förordnade Kungl. Maj:t genom beslut den 18 november 1927, att samtliga nämnda till lantförsvaret för Utnäs löts mötesplats, sedermera Utnäs löts remontdepå, gjorda upplåtelser av mark från Strömsholms kungsladugård skulle återgå och tilläggas den del av densamma, som förvaltades såsom kronopark. Sistberörda beslut gick emellertid icke i verkställighet beträffande det den 16 november 1795 upplåtna området om 16 tunnland. I underdånig skrivelse den 27 april 1929 hemställde sedermera arméförvaltningen, att då av praktiska skäl nyssnämnda område icke borde återlämnas, området ifråga skulle genom lantmåteriför rättning skiljas från Strömsholms kungsladugård och sammanläggas med Utnäs löt. Med anledning härav förordnade Kungl. Maj:t genom beslut den 4 oktober 1929, med ändring av förenämnda beslut den 18 november 1927, att ifrågavarande område fortfarande skulle tillsvidare vara upplåtet till lantförsvaret. — Sedermera har Kungl. Maj:t genom beslut den 27 november 1931 förordnat, bland annat, att förutvarande remontdepån vid Utnäs löt tillika med omförmälda område om 16 tunnland av Strömsholms kungsladugård skulle med å områdena befintliga byggnader från och med den 14 mars 1932 överflyttas från lantförsvarets till domänstyrelsens förvaltning för att förvaltas i enlighet med de för förvaltning av kronoparker gällande grunder.

Jag övergår nu till de föreliggande framställningarna om överförande av vissa markområden från domänstyrelsens till lantförsvarets förvaltning. Vad då först beträffar fortifikationsdepartementets skrivelse den 26 februari 1937 avses med densamma, såvitt nu är i fråga, överflyttande till lantförsvaret av följande till Strömsholms kronopark hörande områden, nämligen Öster-

ängen och Tartarhagen av Strömsholms kungsladugård samt Utnäs löt jämte förut omförmälda område om 16 tunnland. I avseende å förevarande framställning torde böra lämnas följande redogörelse.

I skrivelse den 26 november 1935 till arméförvaltningens fortifikationsdepartement hemställde *chefen för östra arméfördelningen* under återopande av en av *chefen för ridskolan* upprättad promemoria, bland annat, att fortifikationsdepartementet måtte göra framställning därom, att vissa av domänstyrelsen förvaltade fastigheter, däribland Utnäs löt, måtte ställas under ridskolans vård och förvaltning. I yttrande över nämnda skrivelse uttalade *inspektören för kavalleriet*, att i skrivelsen angivna markförvärv syntes vara i hög grad önskvärda.

Sedan berörda fråga gjorts till föremål för ytterligare utredning, föreslog *chefen för ridskolan* i skrivelse den 18 september 1936 till fortifikationsdepartementet, att vissa till kronoparken Strömsholm hörande områden, däribland Utnäs löt, Tartarhagen och Österängen, skulle överlätas från domänverket till ridskolan. I skrivelsen anfördes såsom allmän motivering för den föreslagna överlåtelsen bland annat följande:

Ridskolans markbehov har endast ofullständigt tillgodosetts genom av olika myndigheter gjorda upplåtelser med större eller mindre inskränkningar och under olika villkor — med eller utan arrenden o. s. v. — varjämte de olika områdena sinsemellan varit spridda. Ett dylikt förhållande är icke tillfredsställande för skolan och detta så mycket mindre sedan skolans verksamhet nu utökats med ett flertal kurser samt med ett nytt ämne, körning, för vars rationella bedrivande det är ett oundgängligt villkor att under hela utbildningsåret förfoga över härtill lämplig terräng. Under det att ridskolan enligt 1925 års försvarsordning var organiserad för att årligen mottaga endast en kurs å 14 officerare, skall under innevarande år vid ridskolan utbildas fem olika kurser med ett sammanlagt elevantal av 21 officerare och 32 furirer, vilken organisation enligt 1936 års försvarsordning i huvudsak kommer att bli gällande även för framtiden. Härav torde framgå nödvändigheten av att ridskolan tilldelas större markområden än tidigare, om skolan icke i alltför hög grad skall vara beroende av de privata markägarnas välvilja, varigenom ett fullt tillfredsställande resultat av utbildningen äventyras.

De till överlåtelse föreslagna områdena utgöras av olika slag, öppen jord samt skogs-, ängs- och hagmark i omväxlande förekomst. Ehuru skolans behov av öppen jord är mindre än av annan mark torde det vara lämpligast, att hela de föreslagna områdena med samtliga därå belägna såväl enskilda som kronans byggnader ingå i överlåtelsen, då ridskolan, likaväl som annan myndighet, har möjlighet att förvalta vad som överlämnas. Härvid åsyftas bland annat de nu gällande arrendekontrakten, som, i den mån de utgå, antingen kunna förnyas (eventuellt ändras) eller, om så visar sig lämpligt, helt upphöra. Skolans behov av bostäder för gifta lärare och elever är nämligen icke tillgodosett i önskvärd grad, varför befintliga bostadsmöjligheter kunna tänkas bli erforderliga för skolans eget behov.

Angående de särskilda områdena gjorde *chefen för ridskolan* i berörda skrivelse vissa uttalanden. Beträffande Utnäs löt anfördes sålunda, att detta område genom sitt läge och sin synnerligen elastiska gräsmatta erbjöde ett utmärkt övningsfält för ridskolan. Särskilt om våren, då möjligheterna till fältmässig utbildning i ridning och körning på ridskolans

övriga marker med hänsyn till deras sankta läge vore mindre goda och de privata markägarna förklarligt nog ställde sig avvisande mot att upplåta sina marker för övningar, vore det synnerligen önskvärt att disponera Utnäs löt. Beträffande områdena Tartarhagen och Österängen framhöll chefen för ridskolan, att en avsevärd del av skolans ridbanor och fasta hinder vore förlagda till dessa områden. Genom deras överlåtande skulle ridskolan komma att tillsammans med vissa andra marker disponera ett nära nog sammanhängande område av betydande storlek med omväxlande terräng, som möjliggjorde förläggandet av större delen av övningarna till skolans egna marker, samtidigt som övningsfältets storlek medgäve ett rationellt hushållande till förhindrande av markernas förslitning.

I yttrande till fortifikationsdepartementet den 23 december 1936 över chefens för ridskolan förslag förklarade sig *domänstyrelsen* villig tillstyrka överflyttning, i den mån gällande arrendeavtal utginge, till fortifikationsdepartementets förvaltning av de fastigheter, vilka befundes helt erforderas för ridskolans verksamhet och sålunda ej kunde för andra ändamål disponeras, under villkor, i huvudsak, att ifrågakommande avverkning, utarrendering av jakt m. m., efter samråd med ridskolan, verkställdes genom domänverket och att därvid inflytande inkomster inginge till domänfonden.

Av uppgifter, som inhämtats från jägmästaren i Västerås revir, framgår, att Utnäs löt — däri inbegripet området om 16 tunnland — omfattar en areal av 63.10 har, därav 2.05 har skogsmark, 58.75 har äng och betesmark samt 2.30 har tomtmark, att Utnäs löt årligen i arrendeavgifter inbringar 2,325 kronor, att Österängen och Tartarhagen omfatta en areal av sammanlagt 45.70 har, därav 16.30 har skogsmark och 29.40 har äng, samt att betet å sistnämnda områden arrenderas av ridskolan för en årlig avgift av 500 kronor.

I sin skrivelse den 26 februari 1937 har nu *fortifikationsdepartementet* — efter en redogörelse för vad sålunda i ärendet förekommit — framhållit, att såväl principiella som praktiska skäl talade för att de ifrågavarande områdena överlämnades till lantförsvarets förvaltning utan någon inskränkning i förfoganderätten. Fortifikationsdepartementet har därvid åberopat en av arméförvaltningens domäntjänsteman upprättad promemoria, däri denne framhållit, att å områdena, vilka innehölle rid-, galopp- och kapplöpningsbanor, under årens lopp kostsamma anläggningar gjorts, att mark och anläggningar allt framgent måste hållas i användbart skick samt att i enlighet med den vid lantförsvaret tillämpade principen för underhållet av övningsmark de små inkomster, som områdena avkastade, borde tillfalla ridskolan. I anslutning till vad sålunda anförts har fortifikationsdepartementet hemställt, såvitt nu är i fråga, att Utnäs löt med dithörande byggnader samt Tartarhagen och Österängen måtte utan vederlag överföras från domänstyrelsens till lantförsvarets förvaltning, att ändringen i förvaltningen av de olika områdena skulle träda i kraft vid den tidpunkt, som för varje särskilt område finge bestämmas genom överenskommelse mellan fortifikationsdepartementet och domänstyrelsen, samt att den förut omnämnda, av lantförsvaret till domänstyrelsen erlagda arrendeavgiften å 500 kronor skulle upphöra att utgå.

Domänstyrelsen har i utlåtande den 12 mars 1937 över fortifikationsdepartementets framställning yttrat, att styrelsen funne sig böra biträda framställningen med allenast den ändring, att de ekdungar, som funnes inom Tartarhagen och Österängen, borde bibehållas under domänverkets förvaltning.

Beträffande fortifikationsstyrelsens inledningsvis omnämnda skrivelse i ämnet av den 22 december 1937 vill jag erinra därom, att bland anslagsäskandena under fjärde huvudtiteln i årets statsverksproposition under punkten 60 upptagits visst belopp till *tjänstebostäder vid ridskolan*. Såsom i nämnda proposition närmare omförmäles, har fortifikationsstyrelsen föreslagit, att på av domänstyrelsen förvaltd mark i närheten av ridskolan skulle uppföras tre byggnader, avsedda till familjebostäder för vissa hästskötare vid skolan. Varje byggnad skulle inrymma tvenne lägenheter om två rum och kök jämte erforderliga övriga utrymmen. Då antalet dylika hus ansetts tills vidare kunna inskränkas till två och bostadsbehovet i övrigt ansetts kunna ännu något år ordnas på annat sätt, har i statsverkspropositionen för anordnande av tjänstebostäder vid ridskolan äskats 33,000 kronor, motsvarande den beräknade kostnaden för två bostadshus.

Fortifikationsstyrelsen har nu i sin skrivelse den 22 december 1937 åberopat en av arméförvaltningens domänofficer upprättad promemoria, i vilken anförts, att därest förslaget att uppföra tre tvåfamiljshus vunne beaktande, ett tomtområde om 5,400 kvadratmeter erfordrades för ändamålet, men att någon för dylik bebyggelse lämpad plats icke funnes vare sig inom av ridskolan eller inom av hingstdepån disponerad mark. Däremot vore ett inom Strömsholms kronopark beläget område, vilket å en promemorian bifogad situationsplan utmärkts med grön begränsningslinje, synnerligen lämpligt för ändamålet. — Vidare har fortifikationsstyrelsen hänvisat till ett av *domänstyrelsen* i ärendet till fortifikationsstyrelsen avgivet yttrande, däri domänstyrelsen förklarar sig icke hava något att erinra mot överflyttning till lantförsvarets förvaltning av ifrågavarande, å skifte III, Södra åsen, avd. 1 av kronoparken Strömsholm belägna område under villkor, att domänfonden för de träd, som för områdets bebyggande måste avverkas, tillgodofördes ersättning från ridskolan efter jägmästarens värdering. — För egen del har fortifikationsstyrelsen — med bifogande av den nämnda situationsplanen — hemställt, att för den händelse bostadsbyggnaderna funnes böra komma till uppförande, Kungl. Maj:t täcktes förordna, att ifrågavarande område skulle överföras från domänverkets till lantförsvarets förvaltning.

Ridskolan har hittills för tillgodoseende av sitt behov av såväl tomtmark för skolans byggnader som övningsterräng huvudsakligen varit hänvisad till nyttjanderättsupplåtelser — delvis av tillfällig karaktär — från domänverket och den under lantbruksstyrelsen lydande Strömsholms hingstdepå. De olägenheter, som ett sådant system måste medföra, hava särskilt framträtt efter den utvidgning, som ridskolans verksamhet under de senare åren undergått och som enligt 1936 års försvarsordning är avsedd att bliva bestående.

Departements-
chefen.

Denna utvidgning har medfört behov av såväl ökad terräng för skolans övningar som större frihet i fråga om utnyttjandet av de områden, vilka skolan redan disponerar. Såsom av de närmast berörda myndigheterna föreslagits synes därför en reglering av ridskolans markförhållanden böra komma till stånd.

Vad beträffar den nu föreliggande frågan om överförande från domänverkets till lantförsvarets förvaltning av Utnäs löt — rätteligen betecknat såsom Utnäs löt jämte ett område om 16 tunnland av Strömsholms kungsladugård — Tartarhagen, Österängen och det till byggnadstomter avsedda området om 5,400 kvadratmeter å skifte III, Södra åsen, avd. 1 av kronoparken Strömholm har domänstyrelsen förklarat sig intet hava att där- emot erinra. Dock har domänstyrelsen ansett böra såsom villkor för överlåtelsen uppställas, dels att de å Tartarhagen och Österängen befintliga ekdungarna skola bibehållas under styrelsens förvaltning och dels att domänfonden för de träd, som för nyssnämnda tomters bebyggande måste avverkas, tillgodoföres ersättning från ridskolan efter vederbörande jägmästares värdering. För min del finner jag mig böra tillstyrka, att de ifrågasvarande områdena för ridskolans räkning överflyttas till lantförsvarets förvaltning. Vad angår det av domänstyrelsen föreslagna förbehållet om förvaltningen av ekdungarna å Österängen och Tartarhagen, torde det i och för sig vara en fråga av tämligen underordnad betydelse, vilken myndighet denna förvaltning tillkommer. I fråga om övriga till lantförsvaret hörande övningsfält tillämpas emellertid allmänt den principen, att den avkastning, som av dem kan erhållas, uppbäres av vederbörande militära förvaltningsmyndighet och användes för fastigheternas underhåll. Tillräckliga skäl att i detta fall göra avsteg från vad som eljest är vedertaget synas icke föreliggande. Ej heller synes det vara påkallat att tillgodoföra domänfonden särskild ersättning för de träd, som eventuellt måste avverkas å den till överförande föreslagna tomtmarken; i stället lär en nedskrivning av domänfonden, motsvarande värdet av det överförda, böra äga rum. En självklar följd av överlåtelsen av Österängen och Tartarhagen blir slutligen, att det från ridskolan för betet därå utgående arrendet upphör.

Tidpunkten för överflyttningen av de olika områdena torde på sätt som föreslagits få bestämmas genom överenskommelse mellan arméförvaltningens fortifikationsstyrelse och domänstyrelsen. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att i sinom tid efter förslag av domänstyrelsen fastställa det belopp, varmed domänfonden i anledning av överlåtelsen bör nedskrivnas. Förutsättningen för genomförandet av åtgärderna i fråga lär emellertid vara, att riksdagen lämnar sitt medgivande därtill.

Sedan riksdagen fattat ståndpunkt till de nu föreslagna marköverlåtelse- serna, torde jag få tillfälle att i anslutning till den slutliga behandlingen av denna fråga för Kungl. Maj:t framlägga jämväl vissa andra med ridskolans markförhållanden sammanhängande frågor, innebärande förslag om dels nyttjande för övningsändamål av vissa delar av Strömholms kronopark och dels överförande till lantförsvarets förvaltning av vissa markområden m. m., som för närvarande för hingstdepåns räkning förvaltas av lantbruksstyrelsen.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva

att från domänstyrelsens till lantförsvarets förvaltning må överföras följande till kronoparken Strömsholm hörande områden, nämligen Utnäs löt jämte förut omförmälda område om 16 tunnland med å områdena uppförda byggnader, Tartarhagen, Österängen och ett å skifte III, Södra åsen, avd. 1 av kronoparken beläget område om 5,400 kvadratmeter, vilket å en arméförvaltningens fortifikationsstyrelsens skrivelse i ärendet den 22 december 1937 vidfogad situationsplan utmärkts med grön begränsningslinje;

att tiden för överflyttningen må bestämmas genom överenskommelse mellan fortifikationsstyrelsen och domänstyrelsen; samt

att statens domäners fond i samband med överflyttningen må nedskrivs med ett mot den överlåtna egendomens värde svarande belopp.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan lämnar Hans Maj:t Konungen bifall samt förordnar, att proposition av den lydelse bilaga vid detta protokoll utvisar skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Anders Broberg.
